

Приклад 2. Адаптовані англійські терміни: *modem – modemas, hypermedia – hipermedija, hypertext – hipertekstas, cybernaut, internaut – internautas, internet – internetas*. Як бачимо з прикладів, адаптують фонетику й орфографію англійського (міжнародного) слова й додають до нього закінчення: *hipertekstas – hiper-greцький прийменник*, у литовській термінології давно вживають з *-i-*; *-tekst-* у литовській мові нема графеми *x*, тож пишуть через *ks*; закінчення *-as* указує на іменник чоловічого роду однини в називному відмінку.

Приклад 3. Якщо міжнародне слово має литовський відповідник, перевагу віддають останньому (за інших рівних умов): *user limit – vartotojų ribojimas* (хоча у фінансовій галузі є слово *limitas*), *navigator – žvalgytojas, vediklis* (у морській термінології є *navigacija*). Іноді через семантичні розбіжності перевагу віддають нелитовському слову: *minimize – minimizuoti, maximize – maksimizuoti*. Литовські відповідники *mažinti, didinti* – “зменшувати, збільшувати” не мають семантики “зменшувати чи збільшувати до найменшого чи найбільшого”.

Наприкінці варто зазначити, що розвиток литовської компютерної термінології відповідає теперішнім досягненням у галузі обчислювальної техніки й задовольняє вимоги суспільства. Разом з тим (не зважаючи на деякі протилежні думки, що природно в демократичному суспільстві) вона лишається питомо національною й відповідає нормам стандартної литовської мови. Створюючи термінологію, в належному співвідношенні використовують і внутрішні можливості мови (*багатий словотвір, термінологізація загальної лексики, використання наявних термінів*), і можливості адаптації чужомовних термінів.

1. Žalkauskas V. *Šiuolaikinių kompiuterių programų ir tinklų žodynas: anglų - lietuvių - prancūzų kalbomis*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003. 2. *Lietuvių kalbos enciklopedija / V. Ambrazas et al.; parengė K. Morkūnas; redagavo V. Ambrazas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999. 3. Gaivenis K. *Lietuvių terminologija: teorijos ir tvarkybos metmenys*. Vilnius: LKI leidykla, 2002. 4. *Terminologijos principai ir metodai. LR standartas*. 5. *Terminology work – Principles and methods. Standartas ISO*. 6. *Terminology work – Harmonization of concepts and terms. Standartas ISO*. 7. Keinys S. *Terminologijos abėcėlė*. Vilnius: Mokslas, 1980. 8. Головин Б. Н., Корбин П. Ю. *Лингвистические основы учения о терминах*. Москва, 1987.

УДК 801.4

Роман Рожанківський

Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології Держспоживстандарту та Міністерства освіти й науки України (на базі Львівської політехніки)

СИНТАКСИЧНО-СТИЛІСТИЧНІ ВАДИ СУЧАСНОЇ ФАХОВОЇ МОВИ (на прикладі компютерної)

© Рожанківський Р., 2004

Зіставлено англійські, російські й українські речення, застосовані у загальнонавчальному програмному продукті Ворд (MS Word'XP). Показано, що за стилістично-синтаксичними властивостями наявні українські речення суперечать нормам української фахової та літературної мови.

The English, Russian and Ukrainian sentences that MS Word'XP uses are compared. As result the style and syntax properties of used Ukrainian sentences conflict with Ukrainian language norms.

На українську фахову (ділову, наукову, науково-технічну, галузеву) мову надалі дуже сильно впливає російська граматики. Висловлюючи свої науково-технічні праці, фахівці застосовують майже всі синтаксично-стилістичні конструкції, характерні для російського канцелярсько-наукового стилю. Це підтверджує 12-річна праця нашого технічного комітету, – ми постійно експертуємо проекти термінологічних стандартів і періодично редагуємо матеріали конференцій і наукових праць з проблем української термінології. З роками справи не йдуть на краще. Нове покоління володіє мовою незадовільно, і це стосується всіх без винятку регіонів України.

Не видно покищо значних позитивних зрушень від видання ДСТУ 3966-2000 [1] – настановчого нормативного документа, де детально описано вимоги і правила як подавати терміни й будувати означення понять українською мовою. Наприклад, розробники стандартів майже не користуються порадою подавати поряд з іменниковою назвою процесу (*цетрування рядка*) альтернативну дієслівну (*цетрувати рядок*). Блокують цю пропозицію самі розробники, а галузеві експерти Держспоживстандарту іншого не вимагають. Шкода, бо стиль фахової мови внаслідок вживання дієслів значно б покращився.

Стримує позитивний розвиток фахової мови той факт, що досі офіційно не вневажено положень Резолюції Комісії НКО для перевірки роботи на мовному фронті в справі граматичній” [2, 1933р.]. У цій резолюції осуджено “шкідницьку націоналістичну роботу” “В галузі граматики, фразеології й стилістики” передусім за те, що “шкідники” орієнтувалися на народну мову (“Орієнтація на мовний стан і мовні особливості старого передреволюційного села...”, “Відштовхуючись від пролетарських шляхів розвитку укр. літ. мови...”).

У цій резолюції оголошено “непримиренно жорстоку боротьбу” з характерними рисами української мови (“націоналістичними рецептами”, “шовіністичним намулом”), викладеними у 12-ти пунктах. Наведемо дослівно лише дві осуджені риси, що стосуються безпосередньо розгляданих нижче проблем:

5. Усування конструкції з віддісл. іменник. на *-ня, -ття* в позиції р. відмінка, залежного від другого іменника. Тип: “спосіб збирання матеріалів”. Застосування натомість невиправданого мовною практикою інфінітива замість нормального іменника. Тип: “машина шити”.

9. Безоглядне усування пасивних конструкцій, зокрема типу: “книжка друкується”.

Отож, документ, що вимагає усунути характерні риси української мови та загрожує її існуванню, досі не уневажено, унаслідок чого засуджені особливості мови не вивчають у школах й університетах. Щоправда, в теперішніх мовознавчих працях чимало про них вже сказано, але цього недосить – до підручників справа не дійшла.

У більшості підручників для вищої школи предмет синтаксису розглядають як лінгвістичну систему незалежно від особливостей української мови [3] і про них не згадують. Лише приклади усюди бездоганно українські, взяті з народної мови та літературних творів. Звичайно, за винятком сумнівних прикладів пасивних форм з активним виконавцем дії в орудному відмінку. Підручник для педучилищ “Українська мова Ч. 2” [4] написано в переконанні, що в “...синтаксисі української і російської мов значно більше спільного, ніж відмінного...”, тому про істотні відмінності не сказано нічого. У посібниках для вступників до ВНЗ нема ні слова про активні й пасивні, а також безособові форми речень [5, 6]. Тому учням і студентам нема як пояснити головні властивості української мови – повну перевагу активних конструкцій і застосування пасивних безособових форм на *-но, -то*. Науковий стиль української літературної мови у [5] описано так: “Переважають речення складної, але “правильної” будови, часто ускладнені зворотами, нанизуванням іменних форм. В реченнях багато іменників і відносних прикметників, мало дієслів(!), зокрема особових форм.” Прекрасно описано російський книжний стиль, але до чого тут українська мова, в якій вживають дієслова нарівні з іменниками й не принижують особу.

Розуміння синтаксису потрохи міняється. Автори підручника “Сучасна українська мова [7, 1997р.] вважають, що “Синтаксична будова української мови, як і будь-якої мови, має свої особливості; національний синтаксис історично є найбільш стабільною системою, яка через віки зберегла життєдайний шар мови...”. В енциклопедії “Українська мова” [8] вдалося розшукати наприкінці статті “Синтаксис” такі характерні риси: “Речення найчастіше утворюються з кількох повнозначних слів (Письменник написав роман, Дівчині сумно) ... Специф. рису синтаксису сучасної укр. мови становить речення з присудковими формами на *-но, -то* (Повість написано, Козаченька вбито)”. Приклади знову уточнюють.

Синтаксично-стилістичні норми глибоко опрацьовано з позицій відродження української мови в теперішніх наукових працях Н.Непийводи [9, 10] та К.Городенської [11]. Підтримуючи ці позиції, правильно висловлюватися треба так:

Я це зробив. Це зробив я. (а не *Це зроблено мною.*)

Ви дивилися фільм, який озвучила студія 1+1. Ви дивилися фільм, озвучений у студії 1+1. (а не *Ви дивились фільм, який озвучено студією 1+1.*)

Він коваль. (а не *Він є коваль. Він є ковалем.*)

Це спосіб добирати матеріали. (а не *Це є спосіб збирання матеріалів.*)

Книжку вже друкують. (а не *Книжка вже друкується.*)

З метою оцінити якість реченневих конструкцій сучасної фахової мови, у запропонованій Вам праці зіставлено англійсько-російський та англійсько-український словники-глюсарії для комп'ютерного програмного продукту Ворд. Текстові статті словників, складені переважно з одного-трьох речень (надалі – повідомлення), призначено для національної локалізації Ворду, що дає змогу користувачеві працювати рідною мовою. Російський словник (15232 статті) дає повну локалізацію і цілком покриває український (10112 статей), призначений для часткової локалізації (частину повідомлень, переважно системних, не перекладено на українську мову). Таких повідомлень у словнику десь біля 60–70%, а решта – це назви програм, підсистем, операцій, функцій, мов, шрифтів, інших параметрів).

Належить спочатку пояснити, чому вжито **комп'ютерний** [12], а не *комп'ютерний*. Ми не перші, що побачили безлад у засвоєнні запозичень чужих слів латинського і старогрецького походження. Маємо **ампутовати, депутувати** й похідні від них слова. То чому мусимо обходитися без дієслова **комп'ютувати** (*комп'ютувати* нервує, тому досі його ніхто не запропонував) замість *проводити обчислення на комп'ютері*. Це буде зручно (**Ми скомп'ютували таблицю** замість *Ми уклали таблицю на комп'ютері* чи *Ми розробили таблицю за допомогою комп'ютера*) й відповідатиме вимогам до великої деривативної здатності та традиційності засвоєння дуже потрібного терміна – не можна обмежуватися лише іменником і прикметником (*комп'ютер, комп'ютерний*).

Треба брати приклад з литовців [13], які вже протягом ста років позичають лише міжнародні терміни латинського й грецького походження, достосовуючи їх до граматики литовської мови. Отож, і ми позичаймо з мертвих мов за усталеними традиціями і не позичаймо з живих мов! [14].

У литовців ще багато чому можна повчитися, наприклад, кожному нову чи вдосконалену галузеву термінологію, зокрема й компюторну, мусить попередньо затвердити дуже авторитетна "Державна комісія з литовської мови", яка захищає її автентичність.

Переглядаючи згадані словники-госларії, ми відразу побачили, що росіяни не завжди докладно перекладають англійські речення, стискаючи моважні для них деталі (пояснення причин та обставин перед спонуканням до дії тощо), переважно опускають особу-виконавця або відсувають її з іменника в додаток, перетворюючи англійські активні речення на російські пасивні. Деколи речення цілком перефразовують і, навіть, розширюють за рахунок нових компонентів, відсутніх в оригінальному англійському повідомленні. Щоб краще зрозуміти сказане, наведемо декілька прикладів речень зі словників (після англійського оригіналу наведено російські й українські переклади, а наприкінці деколи нашу версію грубим шрифтом).

1. Активне особове речення перетворено в пасивне безособове – вилучено особу-виконавця (Word, you):

... you have resolved the problem. / ...неполадка была устранена. / ... **ви розв'язали проблему**

In normal view, Word can't check the spelling or grammar of the text in the text boxes. / Проверка правописания надписей не может быть произведена в обычном режиме. / Не вдається перевірити правопис текстових полів у звичайному режимі.

Word automatically resolved one or more conflicts in the shared document. / Конфликты в общем документе устранены автоматически. / Конфлікти у спільному документі автоматично усунені

Word found no remaining conflicts in the shared document / Конфликты в общем документе не найдены / Конфліктів у спільному документі не знайдено / **Ворд не виявив конфліктів у спільному документі**

Word is now saving / Выполняется полное сохранение / Здійснюється повне збереження / **Ворд тепер зберігає**

Word may ignore some existing changes. / Некоторые из имеющихся исправлений могут быть пропущены.

Word is closing the saved document / Сохраненные документы закрываются / Збережені документи будуть закриті /

Ворд закриває збережені документи

Word can automatically convert your paragraph to a Heading / Абзац будет автоматически преобразован в заголовок / Абзац буде автоматично перетворено на заголовок

Word cannot copy a file to \x000F / Файл не может быть скопирован в \x000F / Не вдається скопіювати до \x000F /

Ворд не може скопіювати файл до

Word finished checking the selection. / Просмотр выделенного фрагмента закончен. / Перегляд виділеного фрагмента закінчено.

Word only summarizes text marked as English. / Реферат может быть создан только для текста, помеченного как "Английский". / Реферат можна створити лише для тексту, мова якого позначена як "Англійська".

You cannot see the field without displaying hidden characters. / Поле не будет отображаться на экране, пока не включен режим отображения скрытого текста / Поле не буде відображатися на екрані, поки не увімкнено режим відображення прихованого тексту / **Ви не побачите поле без режиму відображення прихованих текстів**

Word automatically wraps text to the next line for you / Перенос текста на следующую строку происходит автоматически / Текст автоматично переноситься у наступний рядок / **Ворд автоматично переносить текст у наступний рядок**

... Word will consider these changes to have been accepted. / ... будет считаться, что все эти изменения приняты. / ... буде вважатися, що всі ці зміни прийняті. / **Ворд розглядатиме ці зміни як прийняті**

2. Активне особове речення перетворено в пасивне, а особу-виконавця (Word, you) поміщено в додатку:

... Word will ignore them upon startup... / ...они будут пропущены при перезапуске Word... / **Починаючи працювати, Ворд їх пропускати**

Word must delete the current contents of ... / Word необходимо удалить текущее содержимое... / Word мусить видалити поточний вміст (українське речення активне)

Microsoft Word requires the file ... to run. Для роботи Microsoft Word потрібен файл ...

3. Активне особове речення перетворено в безособове – особу-виконавця (Word, you) вилучено:

Do you want to continue checking the remainder of the ...? / Продолжить проверку оставшейся части ...? / Перевіряти решту...? (добрий переклад, але чемніше **Чи (Ви) бажаєте перевіряти решту?**)

You don't need to press ENTER at the end of each line / Нет необходимости нажимать клавишу ENTER в конце каждой строки / Немає потреби натискати клавішу ENTER наприкінці кожного рядка / **Вам не треба клацати на УВЕСТИ наприкінці кожного рядка**

Defines the short citation that Word displays in the Mark Citation dialog box / определяет краткую форму элемента таблицы ссылок / визначає коротку форму елемента таблиці посилань

Do you want Word to convert text ... to mail merge fields? / Преобразовать текст ... в поля слияния? / Перетворити текст ... на поля злиття?

Do you want to discard it? / Удалить содержимое? / Видалити вміст? / **Чи (Ви) бажаєте вилучити вміст?**

Word failed reading from this file / Произошел сбой при чтении из этого файла / Не вдається прочитати файл / **Ворд вийшов з ладу, читаючи з цього файлу**

Word does not have enough memory for the large Clipboard / Недостаточно памяти для хранения содержимого буфера обмена / Недостатньо пам'яті для збереження великого вмісту буфера обміну

Word wrap text in AutoShape / переносить текст в автофигуре по словам / переносити текст в автофігурі по словах

У російському словнику з 596 слів "Word" у ролі активного діяча в реченні після перекладу залишилося 26, що становить 4,3 %, а в українському – відповідно із 353 залишилося 14, тобто 4%. Із 993 "you" як активного діяча в російську частину словника перейшло 99 у формі *вы, вам* (10 %), а в українську частину – 69 із 490 (14 %). Отож, російська наукова мова майже цілком усуває суб'єкта дії з речення і переважно перетворює активні речення на пасивні. Цілком підтверджуються характерні риси російського книжного стилю. Але ж за значеннями згаданих параметрів наявна українська наукова мова майже нічим не відрізняється від російської. Висновок очевидний – ми досі користуємося російським науковим стилем!

Вважаємо, що всі англійські активні речення треба перекладати на українські активні, не усуваючи суб'єкта дії, що природніше для української мови. І, зрозуміло, не користуватися російською як мовою-посередником і не перекладати з неї послівно – як це досі ми дуже невдало робимо.

Погляньмо ще як перекладено дієслова-присудки з активних англійських речень. Цього разу обмежимося активними означено-особовими реченнями, де присудок подано у третій особі однини. Підмета нема, але користувач знає суб'єкт, з яким працює. Наведемо декілька прикладів цих речень:

Sets a location in which Word will search for proofing tools / Выбор папки, в которой следует искать средства проверки правописания / **Встановлює каталог, де Ворд шукатиме засоби перевіряти правопис**

Switches how Word displays a summary / Изменение режима просмотра автореферата (переключатель) / Зміна режиму перегляду автореферату (перемикач) / **Перемикає режими перегляду автореферату**

Sends the selected drawing objects to the back / Перемещение выделенных графических объектов на задний план / **Переміщення виділених графічних об'єктів на задній план**

Selects the next drawn object / Выделение следующего графического объекта / Виділення наступного графічного об'єкта / **Виділяє наступний графічний об'єкт**

Scales the editing view / Выбор масштаба отображения / Вибір масштабу відображення / **Вибирає масштаб відображення**

Reverses the last action / Отмена последнего действия / Скасування останньої дії / **Скасовує останню дію**

Restores the window to normal size / Восстановление исходных размеров окна / Відновлення вихідних розмірів вікна / **Відновлює початкові розміри вікна**

Removes the current frame / Удаление текущей рамки / Видалення поточної рамки / **Вилучає поточну рамку**

Provides fill effects for the background color / Изменение способов заливки для фона / зміна способів заливки для фону / **Змінює способи забарвлювання фону**

Prints the active document / Печать активного документа / Друк активного документа / **Друкує активний документ**

Висліди аналізу зведено в таблиці:

Переклад англійських дієслів-присудків

Англійське дієслово	Російські відповідники: дієслівна форма / іменник / нема	Українські відповідники: дієслівна форма / іменник / нема	Має бути українське дієслово
1	2	3	4
adds	добавляет 1/ добавление, задание 16/ 0	додає 1/ додавання, вказування 13/ 0	додає (додаватиме, додасть)
adjusts	0/ настройка, (the zoom) изменение масштаба 4/ 11	0/ 0/ 1	настроює, налаждує
aligns	0/ выравнивание 25/ 0	0/ вирівнювання 16/ 0	вирівнює
allows	предназначено, допускает 2/ 0/ 7	допускає 1/0/2	допускає; дає змогу, уможливує
appears	будет отображаться, отображается, (to be corrupt) поврежден, появляется, появится 18/ 0/ 7	буде відображатися, з'являється, з'явиться 6/ вигляд 1/ 5	з'являється (з'являтиметься з'явиться); можливо, здасться
applies	применяет, применимо 10/ применение, выделение, изменение 37/ 0	застосовує, можна застосовувати 2/ застосування, виділення, зміна 22/ 1	застосовує (застосовуватиме, застосує)
brings	0/ перемещение, расположение, вывод, открытие 6/ 0	0/ розташування, переміщення, відображення 6/ 0	переносить; залучає; починає
builds	создает, собирает, добавляет 13/ 0/ 0	створює, додає 7/ 0/ 0	створює, будує
causes	приведет к тому; с которым связаны, определяет, открывает 7/ (some) возможные причины 1/ 0	викликає, визначає, відкриває, призведе 4/ 0/ 1	спричиняє, призводить до
changes	преобразует, изменяет, применяет 7/ изменение, замена, отмена, переход, установка, переключение, (adds or) задание 157/ 0	перетворює 1? зміна, перехід, переключення, перетворення, встановлення, скасування 111/ 1	змінює, перемикає, перетворює, ...
checks	0/ поиск ошибок, проверка 11/ 0	0/ пошук, перевірка 9/ 0	перевіряє
clears	0/ снятие 10/ 2	0/ зняття 7/ 2	очищає, скасовує
closes	0/ закрытие 11/ 0	0/ закриття 6/ 0	закриває
collects	0/ сборка, вставка 5/ 0	0/ створення, вставка 5/ 0	складає, збирає

5535 км

1	2	3	4
contains	содержит, содержащий, может содержать, должен содержать 82/ содержимое 1/ 5	містить, слід створити, містяться 54/ 0/ 1	містить, вміщує
converts	0/ преобразование 13/ 0	0/ перетворення 10/ 0	перетворює
copies	0/ копирование 8/ 0	0/ копіювання 4/ 0	копіює
creates	создает, формирует, поможет создать 20/ создание 23/ 1	створює, встановлює 12/ створення 25/ 0	створює, встановляє
customizes	0/ настройка 6/ 0	0/ настройка 5/ 0	настроює, наладнує
decreases	0/ уменьшение 9/0	0/ зменшення 9/ 0	зменшує
defines	определяет 29/ определение, выбор 3/ 0	визначає 21/ вибір, визначення 2/ 0	визначає, вибирає
deletes	0/ удаление 38/ 0	0/ видалення 19/ 0	вилучає, усуває
displays	отображает, выводится 3/ вывод, просмотр, отображение, открытие, получение 69/ 1	відображає, виводиться на екран 2/ відображення, перегляд, відкриття, отримання 53/ 3	відображає, відкриває
enables	разрешает 1/ 0/ 4	дозволяє 1/ 0/ 2	дає змогу, уможлиблює
enlarges	0/ развертывание 6/ 0	0/ розгортання 2/ 0	розгортає
exceeds	превышает, превышен(а,о) 7/ 0/ 0	0/ перевищено 2/ 0	перевищує
exists	существует, содержится, существующий 28/ 0/ 0	існує, містить 15/ 0/ 1	існує
extends	0/ расширение 24/ 0	0/ розширення 17/ 0	розширяє
finds	0/ поиск 6/ 0	0/ пошук 6/ 0	шукає
formats	0/ форматирование, изменение шрифта, преобразование; (<i>with underline</i>) подчеркивание; (<i>to apply</i>) добавление или удаление 10/ 0	0/ форматування, зміна шрифту, перетворення, підкреслення/ додавання або видалення 10/ 0	форматує (формуватиме, сформатує)
handles	0/ управление, использование 3/ 2	0/ управління, використання 2/ 0	керує,
hides	скрывает 3/ скрытие 24/ 4	приховує 2/ приховання, управління відображенням 19/ 0	ховав, приховує
identifies	указывает, определяет 6/ 0/ 0	вказує, визначає 4/ 0/ 0	розпізнає, визначає
ignores	0/ пропуск 5/ 0	0/ пропуск 4/ 0	пропускає
includes	следует включить, вставляет, добавляет 8/ 0/ 2	включає, вставляє, додає 4/ 0/ 0	уводить, долучає
increases	0/ увеличение 9/ 0	0/ збільшення 9/ 0	збільшує
inserts	вставляет, добавляет, начинает вставку, ставит, следует вставить 40/ вставка, добавление 153/ 0	вставляє, ставить, потрібно вставити 28/ починає вставку, вставка, додавання 130/ 0	уставляє (уставлятиме, установить)
jumps	0/ переход 12/ 2	0/ перехід 11/ 2	переходить
matches	совпадает 3/ приведение в соответствие 2/ 0	співпадає 2/ приведення у відповідність 1/ 0	ототожнює
means	означает 5/ 0/ 0	означає 2/ 0/ 1	означає
merges	0/ объединение, вставка 5/ 0	0/ об'єднання, вставка 5/ 0	об'єднує, зливає
minimizes	0/ свертывание 5/ 0	0/ згортання 2/ 0	мінімізує, згортає
modifies	0/ изменение 7/ 1	0/ зміна 5/ 0	змінює
moves	сдвигает, перем. 4/ переход, перемещение, перем. 48/ 0	переміщує, перем. 2/ перехід, переміщення, перем. 45/ 0	переміщує, пересуває
needs	требуется, необходим(а,о), следует, потребовались, должна 23/ 0/ 5	необхідний, потрібно, необхідно, не повинна 11/ 0/ 0	вимагає
offsets	сдвигает 5/ 0/ 0	переміщує 4/ 0/ 0	переміщує, зсуває
opens	0/ открытие, создание, вывод или скрытие 29/ 1	0/ відкриття 24/ 2	відкриває
performs	поможет выполнить, выполняет 3/ выполнение, (<i>a delete</i>) удаление 3/ 0	виконує 1/ виконання; (<i>delete</i>) видалення 2/ 0	виконує
prevents	запрещает 2/ запрет 2/ 2	забороняє 1/ заборона 2/ 1	запобігає
prints	0/ печать 8/ 0	0/ друк 6/ 0	друкує
prompts	запрашивает 1/ запрос 3/ 1	запитує 1/ запит 1/ 1	підказує, запрошує до
puts	0/ перемещение, вставка 2/ 7	0/ переміщення, вставка 2/ 3	ставить, уставляє, поміщає
redoes	0/ повтор, повторное выполнение, возврат 6/ 0	0/ повторення 2/ 0	переробляє
refers	ссылается 10/ 0/ 0	посилається 10/ 0/ 0	посилається
removes	игнорирует 2/ удаление, снятие, установка, выравнивание 19/ 0	ігнорує 1/ видалення, вирівнювання, встановлення, зняття 15/ 0	усуває (усуватиме, усуне), вилучає (вилучатиме)

1	2	3	4
repeats	0/ повторное выполнение, повтор 6/ 0	0/ повторення 3/ 0	повторяє (повторятиме)
replaces	заменяет 2/ замена, изменение 7/ 0	замінює 1/ заміна 7/ 0	заміняє (замінить, замінятиме)
requires	требуется, необходим(о, а), требует 18/ 0/ 0	вимагає, потребує, необхідна, потрібно, потрібен 9/ 0/ 0	вимагає
resets	очистит, будут восстановлены 3/ (number) начинает нумерацию; преобразование, восстановление, сброс 8/ 0	очистить 1/ (number) розпочинає нумерацію; перетворення, відновлення, скидання 6/ 0	перевстановляє
restores	0/ восстановление, возврат 6/ 0	0/ відновлення 2/ 0	відновляє
returns	возвращает 2/ возврат, переход 4/ 0	0/ перехід, повернення 3/ 0	повертає
saves	0/ сохранение 11/ 0	0/ збереження 9/ 0	зберігає, записує
scales	0/ увеличение и уменьшение, изменение масштаба, выбор масштаба, установка масштаба, увеличение масштаба 15/ 0	0/ встановлення масштабу, вибір масштабу 6/ 0	масштабує, змасштабує
selects	0/ выделение, установка или снятие флажка, выбор 39/ 0	0/ виділення, встановлення або зняття прапорця, вибір 29/ 0	добирає, добре; виділяє, виділить
sends	0/ отправка, (to the printer) печать, перемещение 8/ 0	0/ надсилання, друк, переміщення 7/ 0	висилає, вишле; надсилає, надішле
sets	устанавливает 1/ установка, переход, выбор, задание типа, перемещение; (the path) путь 35/ 0	0/ вибір, встановлення, перехід, переміщення 22/ 0	ставить (поставить); установляє (установить)
shows	0/ вывод, отображение, открытие, (hides) управление отображением 49/ 1	відображено 1/ відображення, відкриття, управління відображенням 27/ 0	показує (покаже, показуватиме)
sounds	произносится 6/ 0/ 0	вимовляється 4/ 0/ 0	вимовляє, вимовить
specifies	указывает, определяет, задает 22/ выбор 1/ 2	визначає 20/ 0/ 0	описує, визначає
splits	0/ разбиение, разделение, преобразование части в целое 10/ 0	0/ розбивка, розділення, перетворення 8/ 0	рзділяти, розчіпати
starts	запустится, запускается, начинается 5/ запуск, (scrolling) прокрутка 13/ 0	починається 1/ запуск 10/ 1	вмикає (вмикатиме, увімкне)
supports	предназначенный, поддерживает, поддерживающий 11/ 0/ 0	підтримує, призначений 5/ 0/ 0	підтримує
switches	0/ переход, переключение, изменение режима, выбор; (between showing/hiding) вывод или скрытие; (focus) установка курсора 27/ 0	0/ перехід, повернення, переключення, відображення або приховання, встановлення, зміна режиму, вибір 24/ 0	перемикає (перемикатиме, перемкне)
toggles	0/ переключение (режима), изменение, переход, установка или снятие, отображение или скрытие, изменение направления; (showing) управление отображением 20/ 5	0/ переключення, зміна, перехід, встановлення або зняття, управління відображенням, відображення або приховання, перемикач 16/ 4	перемикає
turns	0/ (into) преобразование; (off) выключение, отключение; (on) включение 5/ 3	0/ вимкнення, увімкнення або вимкнення, увімкнення, перетворення 5/ 1	повертає, вмикає, вмикає, відкриває
updates	0/ обновление 11/ 0	0/ при оновленні 6/ 0	оновляє
uses	использует(ся) 12/ использование 1/ 1	використовує, використано, використовуються, містить 6/ використання 1/ 2	застосовує, використовує
wraps	(around) обтекает, (to) перетекает 3/ обтекание, перенос 4/ 0	обтікає, переноситься 2/ 0/ 0	загортає (загорне, загортатиме); огортає
r1868/u1285	489/ 1280/ 99 % 26,2/ 68,5/ 5,3	275/ 963/ 47 % 21/ 75/ 4	

У таблиці наведено лише 77 найчастіше вживаних англійських дієслів, а всього їх 207 за даними російського словника і дещо менше – в українському. Загальна кількість вживань цих дієслів у російському словнику – 1868, з яких перекладено російськими дієсловами – 489 (26,2 %), віддієслівними іменниками чи складеними (розчепленими) іменниковими присудками – 1280 (68,5 %) і зовсім не перекладено 99 (5,3 %). В українському словнику - відповідно 1285 вживань, дієслівних перекладів – 275 (21 %), іменникових – 963 (75 %), без перекладів – 47 (4 %). Факти не заперечить – українська термінологія за кількістю непритаманних їй іменникових структур випередила російську на 7 %, а за кількістю характерних для української мови дієслів поступилася російській на 5 %. Отож, ми прогресуємо, а куди дійдемо?

Знову вагомо підтверджено, що центри російських висловів – це іменники, і що негативний вплив російського синтаксису і стилю на українську мову не лише продовжується, але ще й зростає.

Нема сумніву, що англійські дієслова треба безпосередньо перекладати на українські дієслова, ніяк не використовуючи російські зразки. Конкретні пропозиції щодо перекладу подано в четвертому стовпці таблиці.

Висновки такі: Негативний вплив російської граматики на українську фахову мову посилюється. В комп'ютерній фаховій мові центр висловлень змістився з дієслова на іменник, кількість пасивних і безособових речень непомірно зростає. Треба доступно сформулювати найхарактерніші риси українських речень, підкріпити їх яскравими прикладами і вивчати всім на практиці, починаючи з початкових класів школи.

1. *Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять. ДСТУ 3966-2000.* – К.: Держстандарт України, 2000. – 32 с. 2. Резолюції Комісії НКО для перевірки роботи на мовному фронті в справі граматичній / Хвиля А. Викорінити, знищити націоналістичне коріння на мовному фронті. Партвидав ЦК КП(б)У, 1933. 3. Вихованець І.Р. Граматика української мови. Синтаксис: Підручник. – К., Либідь, 1993. – 368 с. 4. Горпинич В.О., Горяний В.Д. Українська мова: Підручник: Ч. 2. – К.: Вища шк., 1993. – 239 с. 5. Кононенко П.П. та ін. Українська мова: Посібник. – К.: Либідь, 1990. – 224 с. 6. Козачук Г.О. Українська мова – для абітурієнтів: Навч. Посібник. – К.: Вища шк., 1993. – 272 с. 7. Сучасна українська мова: Підручник / О.Д. Пономарів, В.В. Різун, Л.Ю. Шевченко та ін.; За ред. О.Д. Пономарева. – К.: Либідь, 1997. – 400 с. 8. "Українська мова". Енциклопедія / Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. (співголови), Зяблюк М.П. та ін. – К.: "Укр. енцикл.", 2000. – 752 с.: іл. 9. Наталія Непийвода Мова української науково-технічної літератури (функціонально-стилістичний аспект). – К.: ТОВ "Міжнар. фін. агенція", 1997. – 303 с. 10. Непийвода Н.Ф. Сам собі редактор: Порадник з української мови/ Н.Ф. Непийвода.- К., 1996. – 260 с. 11. Катерина Городенська. Синтаксична специфіка української наукової мови / Українська термінологія і сучасність: Збірник наук. праць, Вип. IV.– К.: КНЕУ, 2001. – 368 с.– С. 11–14. 12. Кратко М.І., Кікець М.І., Мейнарович Є.В. та ін. Англійсько-український словник з програмування і математики: Понад 22.000 термінів. – Луцьк: Надтир'я, 1998. – 640 с. 13. Антанас Сметона, Валентин Кулинич Литовська термінологія у злокалізованих комп'ютерних програмах – у цьому Віснику. 14. Рожанківський Р. Зведення правил унормування української фахової мови / Вісник: Проблеми української термінології. – Львів: НУ "Львівська політехніка, 2002, № 453 – С. 203–209.

УДК (800:001.4):083.74

Михайло Гінзбург, Анатолій Ганжа
НДПІАСУ Трансгаз, НАК "Нафтогаз України", м. Харків

ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ – ГОЛОВНИЙ ЧИННИК ЗМІЦНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО СТАТУСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

© Гінзбург М., Ганжа А., 2004

Проаналізовано вплив якості викладу нормативних документів на функціонування української мови як державної і запропоновано заходи щодо поліпшення їхньої якості та взаємоузгодженості.

Impact of quality for normative documents on functioning of the Ukrainian language as official one is analyzed and the ways to improve their quality and mutual coordination are suggested.

Кабінет Міністрів України своєю Постановою від 2.10.2003 № 1546 затвердив "Державну програму розвитку і функціонування української мови на 2004-2010 роки" [1], основними завданнями якої є "зміцнення статусу української мови як державної" та "всебічний розвиток і розширення функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя". На нашу думку, для того, щоб українська мова посіла належне їй місце державної мови розвиненої європейської держави, вона повинна ефективно функціонувати в природознавстві, у техніці, на виробництві, у природничо-технічній освіті, тобто у тих сферах, які значною мірою визначають науково-технічний прогрес і перспективи розвитку України в 21-му столітті, але в яких з відомих причин протягом багатьох років українську мову практично не використовували. І навіть для більшості носіїв української мови професійна діяльність була тісно пов'язана з використанням російської, а не української мови. Тому проблеми повноцінного функціонування української мови (а не суржикі) у фаховому середовищі є не тільки в Донецьку або Харкові, але й у Києві, і навіть у Львові та Івано-Франківську [2].

Дуже важливу роль у зміцненні статусу української мови відіграє якість законодавчих актів і нормативних документів. Для багатьох фахівців природничої та технічної сфери, які одержали фахову освіту російською та й сьогодні читають фахові видання переважно російською або англійською мовами, нормативні документи фактично є єдиним джерелом українського науково-технічного слова, підручником з